

Taalgericht lesgeven in de meertalige klas

Taalgericht lesgeven in de meertalige klas

Een handreiking voor docenten in het VO

Colofon

Auteur: Ingrid Meurkens

Titel: *Taalgericht lesgeven in de meertalige klas*

Subtitel: *Een handreiking voor docenten in het VO*

Uitgever: Bookmundo

Omslag: Bookmundo

ISBN: 9789403878256

Eerste druk: 2026

Van deze auteur verscheen eerder:

Sensitief handelen

Trauma-, cultuur- en taalsensitief werken in onderwijs

Veiligheid als basis voor ontwikkeling

Gedrag onder spanning vraagt om meer dan corrigeren

<https://publishnl.bookmundo.com/ingridmeurkens>

Inhoudsopgave

Voorwoord

Inleiding

Deel 1 – Taal en de meertalige klas

1. De meertalige klas van vandaag
2. Waarom taal de sleutel is tot leren
3. NT1 en NT2: verschillen in woordenschat
4. Schooltaalwoorden en vaktaalwoorden
5. De rol van de docent: elke docent is een taaldocent
6. Veel voorkomende misverstanden over taal en meertaligheid

Deel 2 – De basis van taalgericht vakonderwijs

7. Waarom woordenschat cruciaal is voor leren
8. Woordenschat expliciet maken
9. Visualiseren van vakinhoud
10. Vaktaal stap voor stap introduceren
11. Meertaligheid benutten in de klas
12. Begrip controleren en taalproductie stimuleren
13. EDI als structuur voor taalgericht lesgeven
14. Structuur en voorspelbaarheid in de les
15. Van taalsteun naar taalgebruik

Deel 3 – Praktische didactiek voor docenten

- 16. Tien concrete strategieën voor de meertalige klas
- 17. Activerende werkvormen voor taalproductie
- 18. Samenwerkend leren
- 19. Differentiatie bij taalniveau
- 20. Formatieve evaluatie
- 21. Lesontwerp voor taalgericht onderwijs

Deel 4 – Taalgericht lesgeven per vak

- 22. Nederlands
- 23. Moderne vreemde talen
- 24. Wiskunde
- 25. Biologie
- 26. Economie
- 27. Aardrijkskunde
- 28. Geschiedenis
- 29. Maatschappijleer
- 30. Natuurkunde en scheikunde
- 31. Technologie
- 32. Burgerschap
- 33. Dienstverlening & Producten (D&P)
- 34. Mentorlessen en studieloopbaanbegeleiding (SLB)

Deel 5 – Lesontwerpen en praktijkvoorbeelden

35.Voorbeeldles – Biologie

36.Voorbeeldles – Geschiedenis

37.Voorbeeldles – Wiskunde

38.Voorbeeldles – Aardrijkskunde

39.Taalgericht toetsen

40.Samenwerking tussen docenten

41.Overzicht: taalgericht lesgeven in de meertalige klas

42.Docentenkaart – snelle checklist voor taalgericht lesgeven

43.De taalbewuste school

Slotwoord

Voorwoord

In veel klaslokalen is de taaldiversiteit groot. Leerlingen groeien op met verschillende talen, culturele achtergronden en ervaringen. Sommige leerlingen spreken thuis voornamelijk Nederlands, terwijl anderen daarnaast of uitsluitend een andere taal gebruiken. Voor docenten betekent dit dat zij lesgeven in een klas waarin taal op verschillende manieren aanwezig is.

Taal speelt een belangrijke rol in het onderwijs. Leerlingen gebruiken taal om instructies te begrijpen, teksten te lezen, opdrachten uit te voeren en hun ideeën te verwoorden. Dat betekent dat aandacht voor taal niet alleen belangrijk is in het vak Nederlands, maar in elk schoolvak. Tegelijkertijd is taal meer dan alleen een middel om kennis over te dragen. Voor veel mensen is taal ook verbonden met hun achtergrond, hun ervaringen en hun identiteit.

De taal die leerlingen thuis spreken kan een belangrijk onderdeel zijn van wie zij zijn. Wanneer leerlingen naar school gaan, komen zij in aanraking met een andere taalvorm: de taal van het onderwijs. In deze taal spelen vaktaal en schooltaal een belangrijke rol. Voor sommige leerlingen sluit deze taal goed aan bij hun thuistaal, terwijl andere leerlingen een grotere overgang ervaren.

Voor docenten kan dit vragen oproepen.

Hoe zorg je ervoor dat alle leerlingen de uitleg begrijpen?

Hoe ondersteun je leerlingen die de taal van het onderwijs nog aan het ontwikkelen zijn?

En hoe kun je taal en vakinhoud op een betekenisvolle manier met elkaar verbinden?

Dit boek is ontstaan vanuit een zoektocht in mijn eigen onderwijspraktijk. Door ervaringen in de klas, opleiding, collegiale consultatie, literatuurstudie, inspiratie uit onderwijsnetwerken en conferenties en voortdurende reflectie op mijn eigen lespraktijk groeide het inzicht dat taal en vakinhoud niet los van elkaar staan. Leerlingen leren nieuwe kennis immers altijd via taal.

In de praktijk zocht ik naar manieren om vakinhoud begrijpelijker te maken voor alle leerlingen, zonder het niveau van de les te verlagen. Daarbij bleek dat een combinatie van verschillende benaderingen elkaar kan versterken. In dit boek worden daarom Expliciete Directe Instructie (EDI), meertaligheid en de drie pijlers van taalgericht onderwijs – context, interactie en taalsteun – met elkaar verbonden tot een praktische aanpak die in elke les kan worden toegepast.

Taalgericht lesgeven betekent niet dat vakdocenten taaldocenten moeten worden. Het betekent vooral dat docenten zich bewust zijn van de rol van taal in hun vak en leerlingen ondersteunen bij het begrijpen en gebruiken van de taal die nodig is om vakinhoud te leren.

Dit boek biedt daarom concrete handvatten voor docenten in het voortgezet onderwijs. Met praktische strategieën, activerende werkvormen en voorbeeldlessen uit verschillende vakken laat het zien hoe taal en vakinhoud met elkaar verbonden kunnen worden in de dagelijkse lespraktijk.

Daarbij gaat het niet alleen om het uitleggen van vakwoorden of het vereenvoudigen van teksten, maar ook om het creëren van een leeromgeving waarin verschillende taalachtergronden worden erkend en gerespecteerd.

Door bewust aandacht te besteden aan taal in het onderwijs kunnen docenten leerlingen helpen om nieuwe kennis beter te begrijpen én hun ideeën duidelijker te verwoorden.

Dit boek is bedoeld voor docenten die hun lessen toegankelijker willen maken voor alle leerlingen en taal bewust willen inzetten om bij te dragen aan onderwijs waaraan alle leerlingen actief en succesvol kunnen deelnemen.

Inleiding

Taal speelt een centrale rol in leren. In elk schoolvak leren leerlingen via taal nieuwe informatie te begrijpen, verbanden te leggen en hun kennis te verwoorden. Zij lezen teksten, luisteren naar uitleg, bespreken ideeën en formuleren hun antwoorden in woorden. Toch wordt taal in het onderwijs vaak vooral gezien als een onderdeel van het vak Nederlands.

In werkelijkheid speelt taal een belangrijke rol in alle vakken. Leerlingen gebruiken taal om wiskundeopgaven te begrijpen, historische gebeurtenissen te analyseren, natuurkundige processen te beschrijven en economische concepten uit te leggen. Wanneer leerlingen moeite hebben met de taal van een vak, kan dit invloed hebben op hun begrip van de lesstof.

Voor leerlingen die Nederlands als tweede taal leren kan dit een extra uitdaging zijn. Zij moeten niet alleen nieuwe kennis leren, maar ook de taal begrijpen waarin deze kennis wordt aangeboden. Tegelijkertijd brengen deze leerlingen vaak meerdere talen en ervaringen mee naar de klas.

Taal is namelijk niet alleen een instrument om te leren, maar ook een onderdeel van identiteit. De taal die iemand spreekt kan verbonden zijn met familie, cultuur en persoonlijke ervaringen. Wanneer leerlingen merken dat hun taal en achtergrond worden gerespecteerd, voelen zij zich vaak meer betrokken bij het onderwijs.

Taalgericht onderwijs helpt docenten om hier bewust mee om te gaan. Deze benadering richt zich op drie belangrijke elementen:

- **context** – nieuwe informatie verbinden met herkenbare situaties
- **interactie** – leerlingen actief laten praten over de lesstof
- **taalsteun** – ondersteuning bieden bij het begrijpen en gebruiken van vaktaal

Door nieuwe informatie te verbinden met herkenbare situaties, leerlingen actief te laten praten over de lesstof en ondersteuning te bieden bij belangrijke begrippen, kunnen docenten het leerproces versterken.

In dit boek wordt taalgericht onderwijs verbonden met een duidelijke lesstructuur, onder andere door gebruik te maken van Expliciete Directe Instructie (EDI) en inzichten uit onderzoek naar onderwijs in de meertalige klas. Op deze manier worden taalontwikkeling, vakinhoud en de taalachtergronden van leerlingen geïntegreerd in de dagelijkse lespraktijk.

Dit boek laat zien hoe taalgericht onderwijs kan worden toegepast in verschillende schoolvakken. De voorbeelden, strategieën en werkvormen zijn bedoeld als praktische inspiratie voor docenten die taal en vakinhoud met elkaar willen verbinden en hun lessen toegankelijker willen maken voor alle leerlingen.

Om taalgericht onderwijs goed te begrijpen, is het belangrijk om eerst stil te staan bij de realiteit van veel klaslokalen vandaag: de meertalige klas.

Deel 1

Taal en de meertalige klas

In veel klaslokalen komen leerlingen met verschillende talen en taalervaringen samen. Voor sommige leerlingen is Nederlands de eerste taal, terwijl anderen thuis een andere taal spreken of meerdere talen gebruiken in hun dagelijks leven. Deze meertaligheid is tegenwoordig een herkenbaar onderdeel van veel scholen.

Taal speelt een centrale rol in het onderwijs. Leerlingen gebruiken taal om uitleg te begrijpen, teksten te lezen, opdrachten te interpreteren en hun kennis te verwoorden. Wanneer leerlingen moeite hebben met de taal van het onderwijs, kan dit invloed hebben op hun begrip van de lesstof.

In een meertalige klas betekent dit dat leerlingen niet allemaal dezelfde taalervaringen hebben. Sommige leerlingen zijn vertrouwd met de taal die in schoolboeken en opdrachten wordt gebruikt, terwijl andere leerlingen deze taal nog volop aan het ontwikkelen zijn.

In dit eerste deel van het boek verkennen we de rol van taal in de klas. We kijken naar de realiteit van de meertalige klas, de relatie tussen taal en leren en de verschillen in woordenschat tussen leerlingen die Nederlands als eerste taal spreken en leerlingen die Nederlands als tweede taal leren.

Daarnaast bespreken we het verschil tussen schooltaalwoorden en vaktaalwoorden en staan we stil bij de rol van de docent bij taal in het onderwijs. Ook worden enkele veelvoorkomende misverstanden over taal en meertaligheid besproken.

Dit deel vormt de basis voor de rest van het boek. In de volgende delen wordt deze basis vertaald naar concrete strategieën, werkvormen en lesontwerpen voor taalgericht onderwijs.

Hoofdstuk 1

De meertalige klas van vandaag

Meertaligheid als realiteit in de klas

In veel klaslokalen is meertaligheid inmiddels een dagelijkse realiteit. Leerlingen brengen verschillende talen, taalervaringen en culturele achtergronden mee naar school. In één klas kunnen leerlingen zitten die thuis Nederlands spreken, leerlingen die met meerdere talen opgroeien en leerlingen die het Nederlands nog volop aan het leren zijn. Deze taaldiversiteit maakt het klaslokaal rijk en dynamisch, maar stelt docenten ook voor nieuwe vragen. Hoe zorg je ervoor dat alle leerlingen de uitleg begrijpen en actief kunnen deelnemen aan de les?

Waar vroeger voornamelijk Nederlands werd gesproken, is het tegenwoordig heel gebruikelijk dat leerlingen meerdere talen spreken of thuis een andere taal gebruiken dan op school. Sommige leerlingen groeien op met Nederlands als eerste taal, terwijl anderen meerdere talen gebruiken in hun dagelijks leven. Daarnaast zijn er leerlingen die pas kort in Nederland wonen en het Nederlands nog aan het leren zijn.

Voor docenten betekent dit dat zij lesgeven aan leerlingen met verschillende taalniveaus en taalervaringen. In één klas kunnen bijvoorbeeld leerlingen zitten die:

- Nederlands als moedertaal spreken
- Nederlands als tweede taal leren
- meerdere talen gebruiken in hun dagelijks leven
- pas kort in Nederland wonen

Verskillende taalervaringen in één klas

Deze verschillen in taalervaring kunnen invloed hebben op hoe leerlingen lessen volgen. Leerlingen begrijpen instructies niet altijd op dezelfde manier en beschikken niet allemaal over dezelfde woordenschat. Sommige leerlingen begrijpen de vakinhoud snel, maar hebben meer tijd nodig om de taal waarin deze inhoud wordt aangeboden goed te verwerken.

Tegelijkertijd biedt deze diversiteit ook kansen. Meertaligheid kan bijdragen aan cognitieve ontwikkeling, creatief denken en het vermogen om verschillende perspectieven te begrijpen. Leerlingen die meerdere talen spreken, zijn vaak gewend om tussen verschillende taalsystemen te schakelen en kunnen daardoor flexibel omgaan met taal en betekenis.

Voor veel leerlingen is taal bovendien verbonden met hun achtergrond en identiteit. De taal die leerlingen thuis spreken maakt deel uit van hun dagelijks leven, hun familie en hun ervaringen. Wanneer leerlingen merken dat hun taal en achtergrond worden erkend en gerespecteerd, kan dit bijdragen aan een gevoel van veiligheid en betrokkenheid in de klas.

Taal als uitdaging in het onderwijs

Taal kan in het onderwijs ook een uitdaging vormen. In veel schoolboeken en opdrachten komen complexe zinnen, abstracte begrippen en vaktaal voor die niet voor alle leerlingen direct duidelijk zijn. Denk bijvoorbeeld aan woorden zoals *analyseren*, *concluderen*, *oorzaak* of *gevolg*. Dit zijn woorden die regelmatig voorkomen in schoolse contexten, maar minder vaak worden gebruikt in alledaagse gesprekken.

Voor leerlingen die Nederlands nog aan het leren zijn betekent dit dat zij niet alleen nieuwe kennis moeten opdoen, maar tegelijkertijd ook de taal moeten begrijpen waarin deze kennis wordt aangeboden. Dit kan het leren complexer maken en ervoor zorgen dat leerlingen meer tijd nodig hebben om de lesstof te verwerken.